

I. Економічна теорія

УДК 330.3

Чорнодід І.С., к.е.н., доцент, докторант
Науково-дослідного економічного інституту
Міністерства економічного розвитку та торгівлі України

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ УКРАЇНИ

Ihor S. Chornodid, doctora,l candidate,
scientific and Research Institute
of Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine
PhD, associate professor

ROLE OF THE STATE IN ENSURING THE SOCIAL AND COMPETITIVE STATUS OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито сутність соціального конкурентного статусу країни. Обґрунтовано роль і функції держави у забезпеченні високого соціального конкурентного статусу країни. Охарактеризовано головні пріоритети соціальної конкурентоспроможності України на сучасному етапі розвитку економіки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальний конкурентний статус, конкурентоспроможність, соціальна конкурентоспроможність, соціальні інститути, громадянське суспільство, соціальна політика держави.

ANOTATSIYA. The article reveals the essence of competitive social status. Substantiated the role and functions of the state in providing competitive high social status. The characteristic of the main priorities of social competitiveness of Ukraine at the present stage of economic development.

KEYWORDS: competitiveness, social competitiveness, social institutions, civil society, social policy.

Вступ. Соціально-економічний стан України визначається як нестабільний, через відмову від важелів державного регулювання процесів реформування економіки, а її теперішній стан ускладнюється внаслідок глобальної та внутрішньої економічної кризи. Ускладнення ситуації обумовлено також неефективністю управ-

лінських дій щодо попередження та усунення загроз у соціальній та економічній сферах як на національному, так і на регіональному рівнях. Економічні інтереси держави, які передбачають одержання країною економічних переваг, економічної незалежності та конкурентоспроможності, залишились на рівні стратегічних орієнтирів. Також на сьогодні змінюються місце та соціальна роль держави в регулювання соціально-економічних процесів — відбувається різке обмеження соціально-регулятивних функцій, часткова відмова від соціального забезпечення на користь розвитку соціального страхування; обмеження сфери впливу держави на процеси розподілу та перерозподілу ВВП; підвищення міри самостійності місцевих органів влади та громадянського суспільства у розв'язанні соціальних проблем [3].

Аналіз досліджень і публікацій з проблематики. Нині досить активно ведеться розробка окремих аспектів соціальної конкурентоспроможності у працях таких учених-економістів, як А. Гальчинський, В. Геєць, Я. Жаліло, О. Новікова, О. Любченко, Н. Лебедева, О. Грішнова, Е. Лібанова, В. Куценко, Ю. Привалов, С. Штирбул, Е. Каргаполова, Л. Ільчук, М. Портер. Водночас сучасний етап розвитку національної економіки актуалізує проблему забезпечення високого рівня соціального конкурентного статусу та ролі саме держави.

Мета та завдання статті. Проаналізувати сутність категорії соціальної конкурентоспроможності національної економіки, обґрунтувати роль держави в забезпеченні та підтримці високого соціального конкурентного статусу країни.

Результати дослідження. Соціальний конкурентний статус (СКС) країни визначає рівень її соціально-економічного розвитку за універсальними на даний час міжнародними стандартами. Цей рівень описується такими характеристиками як людський розвиток, політична та економічна стабільність, соціальна безпека, якість суспільних інститутів тощо. СКС характеризує рівень досягнення соціальних конкурентних переваг за головними детермінантами соціальної конкурентоспроможності — рівнем і якістю життя, ступенем зрілості людського, інтелектуального, соціального капіталу, якістю суспільних інститутів, умовами розвитку бізнесу та інновацій, ступенем захисту навколишнього середовища.

Соціальна конкурентоспроможність країни — це порівняльний стан розвитку соціальних процесів і явищ, який характеризує

її місце у світовому співтоваристві, наявність порівняльних переваг за показниками рівня життя, соціальної безпеки, ступенем розв'язання глобальних проблем і потенційні можливості (економічні, технологічні, інституціональні, людські та інші) для забезпечення і підтримання високого конкурентного статусу у політичній, економічній та соціокультурній сферах [4].

Роль держави у забезпеченні високого СКС можемо проаналізувати шляхом визначення її впливу на складові соціальної конкурентоспроможності економіки країни.

Перш за все, необхідно забезпечити високий рівень і відповідну сучасним вимогам якість життя населення. Для забезпечення соціальної конкурентоспроможності показники якості життя повинні бути на рівні значень відповідних показників розвинених країн. А їх досягнення вимагає комплексних системних зусиль з боку держави, спрямованих на зростання ефективності виробництва на його основі — забезпечення високого рівня якості життя населення. Саме держава через мережу соціальних інститутів на засадах вироблених механізмів розподілу доходів і створення умов економічної самостійності та зайнятості населення, системи соціального захисту та соціального забезпечення має забезпечити досягнення гідної якості життя.

Головне, що має очікувати суспільство від реалізації соціальної політики — досягнення соціальних стандартів людського розвитку через освіту, охорону здоров'я, культуру, доходи, забезпеченість житлом тощо. З огляду на забезпечення СКС країни, важливо орієнтуватися на дотримання міжнародних індикаторів.

Список соціальних індикаторів, прийнятих ОЕСР[1]:

1) здоров'я (тривалість життя, стан здоров'я, тривалість майбутнього життя, рівень материнської смертності, тимчасова непрацездатність, тривала непрацездатність);

2) освіта і навчання (безперервна освіта, навчання дорослих, рівень письменності);

3) зайнятість і якість трудового життя (рівень безробіття, вимушена неповна зайнятість, питома вага тих, що зневірилися знайти роботу, середня тривалість робочого часу, час на дорогу на роботу, оплачувана щорічна відпустка, гнучкий робочий графік, розподіл заробітків, смертність на робочому місці, порушення нормальних умов праці);

4) відпочинок і використання робочого часу (вільний час (об'єм), використання вільного часу (структура);

5) стан споживчого ринку товарів і послуг (доступність товарів і послуг, дохід, багатство, доступність певних видів товарів і послуг, розподіл доходу, низький дохід, матеріальна незабезпеченість, розподіл багатства);

6) стан навколишнього середовища (житлові умови, внутрішня житлова площа, володіння навколишньою територією, основні зручності, вплив забруднення атмосфери, дія шуму на людину);

7) особиста безпека і правовий захист (рівень самогубств, смертельні випадки, серйозні травми, страх за особисту безпеку);

8) соціальні можливості, соціальна активність (ступінь соціальної нерівності, ступінь участі в суспільному житті, в суспільних інститутах, в ухваленні рішень).

У забезпеченні СКС країни держава виконує такі функції:

1) регулятивна, спрямована на розробку та створення механізмів взаємодії держави і громадян, сприяння їх самоорганізації та самозахисту за допомогою правових, економічних, морально-етичних важелів. Її під функціями можуть бути: розробка соціальних стандартів, забезпечення соціальної справедливості, боротьба з бідністю, регулювання трудових відносин та інші;

2) забезпечення умов соціального відтворення — формування сприятливих умов життєдіяльності населення у таких сферах суспільного життя як праця, освіта, споживання, сімейні відносини, охорона здоров'я, екологія, культура;

3) соціального захисту — забезпечення гідного рівня життя громадян на основі соціально зорієнтованого державного управління та відповідної бюджетної політики держави (соціального забезпечення, соціального страхування, соціального захисту, соціальної допомоги, соціальної безпеки людини);

4) забезпечення соціальної стабільності в державі на основі формування та вдосконалення механізмів легітимації органів публічної влади шляхом узгодження інтересів через правове регулювання конфліктів, забезпечення гармонізації суспільних відносин, інтеграції та солідаризації суспільства, розвитку соціального партнерства.

Високий соціальний конкурентний статус країни — це найвища оцінка виконання цих функцій.

У виконанні цих функцій важлива роль належить визначенню стратегічних пріоритетів соціального розвитку, здатних спрямувати розвиток суспільства на досягнення світового рівня соціальної конкурентоспроможності країни.

На даний час головні пріоритети соціальної конкурентоспроможності України пов'язуються з європейським вибором України, який передбачає втілення на практиці стандартів демократичної держави та цивілізованого соціально орієнтованого ринкового господарства. «Наближення до економічних і соціальних стандартів Євросоюзу є насамперед «домашнім завданням» України, але успіху на цьому шляху легше досягти у найширшому співробітництві з об'єднаною Європою» [5]. Це означає послідовну орієнтацію на діючу в провідних європейських країнах модель соціальної ринкової економіки, перевагами якої є високий рівень соціальних стандартів і розвитку гуманітарної сфери, ефективний захист прав працівників, розвинена система соціального захисту.

Для попередження неефективності державних заходів щодо реалізації соціальної та економічної політики у країнах ЄС застосовується практика оцінювання впливу — інформаційно-аналітичний метод оцінки можливих витрат, наслідків, побічних ефектів запланованих інструментів політики (законодавчих, регулятивних актів, державних програм і т.д.). Результати оцінки впливу використовуються для підвищення якості прийняття політичних рішень і розробки інструментів політики (наприклад, законодавчих і регулятивних актів, інвестиційних програм тощо). Така процедура необхідна як засіб інформування уряду щодо можливих варіантів рішень: можливих варіантів інструментів політики, можливої структури інструментів політики чи щодо необхідних змін або відмови від застосування і зупинення діючих інструментів політики [2].

Процедура оцінки впливу забезпечує:

- під час розробки законодавчих і регуляторних актів інформацію щодо їх відповідності, можливості реалізації, про специфічні умови та / або переваги для певних груп суспільства;
- можливість співставлення очікуваних наслідків від різних альтернатив політики;
- інформацію про те, наскільки впроваджені інструменти політики досягають цілей, наскільки якісно й ефективно відбувається їхнє адміністрування та як саме вони сприймаються громадянськістю.

Узявши орієнтацію на євроінтеграцію, уряд України у сфері розробки державної політики повинен забезпечувати відповідність законодавства, регуляторних актів та інших адміністративних рішень і державних програм суспільним потребам та інтере-

сам, а також удосконалювати систему їх ефективної розробки й реалізації. Це вимагає удосконалення усіх фаз і процедур державної й муніципальної політики: визначення цілей і завдань політики, розробки альтернатив політики, розробки інструментів політики.

Література

1. Богданова Т.І. Якість життя населення — як мета політики соціально-орієнтованої держави / Т.І. Богданова // Вісник соціально-економічних досліджень. — № 37. — С. 8–15.
2. Деякі засади й принципи державного управління в країнах Європейського Союзу, що забезпечують відкритість й соціально-економічну ефективність влади // Аналітичний центр «Академія» ; [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=972>
3. Чорнодід І.С. Роль держави в забезпеченні соціальної спрямованості конкурентоспроможності країни // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — № 12. — С. 34–37.
4. Чорнодід І.С. Методологія аналізу соціальної конкурентоспроможності країни // Бізнес інформ. — 2013. — № 7. — С. 225–231.
5. Україна — європейський союз: соціальний вимір: український монітор. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cpcfpu.ru/projects/foreignpolicy/papers/0207/>.

References

1. Bohdanova T.I. Yakist' zhyttia naselennia — iak meta polityky sotsial'no-oriientovanoi derzhavy / T.I. Bohdanova // Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen' № 37. — S. 8–15.
2. Deiaiki zasady j pryntsypy derzhavnoho upravlinnia v krainakh Yevropejs'koho Soiuzu, scho zabezpechuiut' vidkrytist' j sotsial'no-ekonomichnu efektyvnist' vlady // Analitychnyj tsentr «Akademiiia» ; [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <http://www.academia.org.ua/?p=972>
3. Chornodid I.S. Rol' derzhavy v zabezpechenni sotsial'noi spriamovanosti konkurentospromozhnosti krainy // Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. — 2012. — №12. — S. 34–37.
4. Chornodid I.S. Metodolohiia analizu sotsial'noi konkurentospromozhnosti krainy // Biznes inform. — 2013. — № 7. — S. 225–231.
5. Ukraina — ievropejs'kyj soiuz: sotsial'nyj vymir: ukrains'kyj monitor. — [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://cpcfpu.ru/projects/foreignpolicy/papers/0207/>.

Статтю подано до редакції 10.07.14 р.